

The Jewish Book Since the Invention of Printing

Emile Schrijver

- Bibliotheca Rosenthaliana, Special Collections, University of Amsterdam
    - Ets Haim Library/Livraria Montezinos, Amsterdam
    - Braginsky Collection, Zurich
- e.g.l.schrijver@uva.nl

Beginnings of Hebrew Bibliography

- Basle 1556: Michael Neander, *Sancta linguae Hebraea Erotemata*, with a *Catalogus librorum quorundam bonorum atque praecipuorum in linguis uarijs, Ebraea scilicet, Chaldaea, Aethiopica, Arabica, &c. Graeca atque Latina*
- Basle 1613: Johann Buxtorf the father, *De abbreviaturis hebraicis*, with *Bibliotheca rabbinica nova, ordine alphabethico disposita*
- Rome 1675–1693: Giulio Bartolucci, *Bibliotheca magna rabbinica*
- Amsterdam 1680: Shabbetai Bass, *Siftei yeshenim*
- Hamburg & Leipzig 1715–1733, Johann Christain Wolf, *Bibliotheca hebraea*
- Vilnius 1877–1880, I. and J. Benjacob, *Ozar Ha-sepharim*

Traditional Hebrew Bibliography

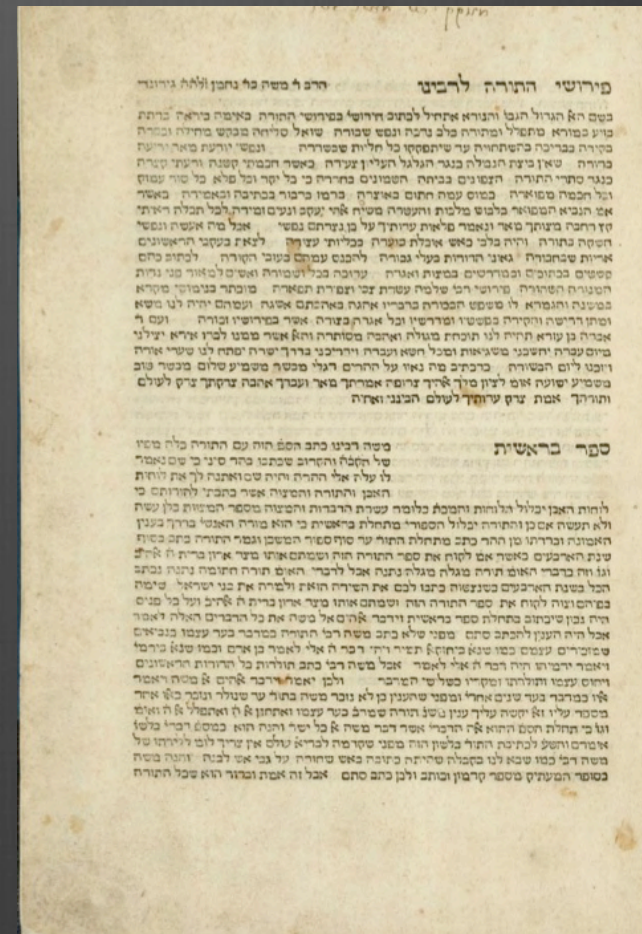
- 🎞 M. Steinschneider, *Catalogus Librorum Hebraeorum in Bibliotheca Bodleiana*, 1852–60
- 🎞 Other works by Steinschneider and by Joseph Zedner, S. Van Straalen and Meijer Roest
- 🎞 Ch. Friedberg, *Bet Eked Sepharim*, 1931
- 🎞 Subject and geographical bibliographies: Yaari, Haberman, Yudlov, etc., 1930s–1990s
- 🎞 *Bibliography of the Hebrew Book*, National Library of Israel
- 🎞 Y. Vinograd, *Thesaurus of the Hebrew Book*, 1993

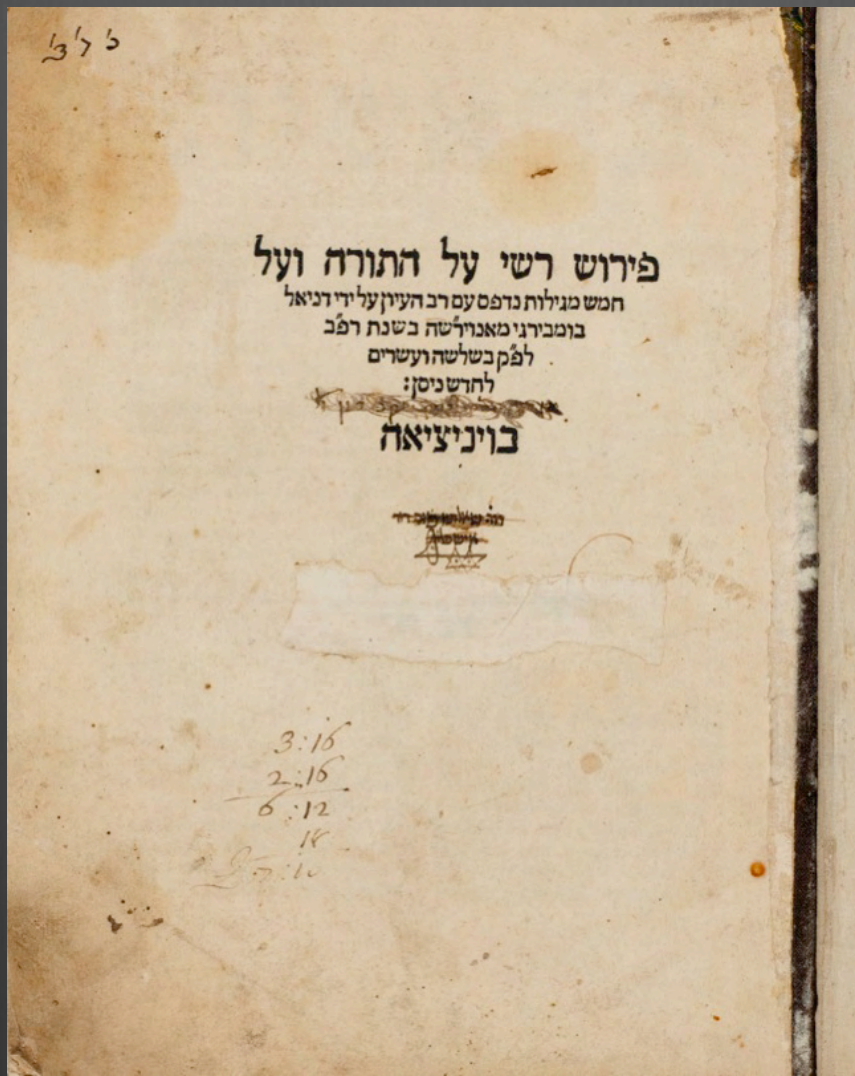
Analytical Hebrew Bibliography

- ⊗ Goldschmidt's work for GW
- ⊗ Adri Offenberg, Incunable catalogues of the Bibliotheca Rosenthaliana, 1970s
- ⊗ L. Fuks & R.G. Fuks-Mansfeld, Hebrew Typography in the Northern Netherlands, 1984, 1987
- ⊗ Short-Title Catalogue Netherlands, 1990s
- ⊗ Adri Offenberg, BMC 13: Hebraica, London 2005
- ⊗ S. Iakerson, Catalogue of Hebrew Incunabula from the Collection of the Library of the Jewish Theological Seminary (2005)
- ⊗ Detailed typographical work by J.I. Tamari, John Lane

Hebrew printing in the fifteenth century

- 🎞 Moses Nahmanides, Commentary on the Pentateuch, Rome, between 1469 and 1473
- 🎞 Braginsky Collection, Zürich

Rashi's Commentary on the Pentateuch and the Five Scrolls, Venice, Daniel Bomberg, 1522

Sixteenth century: Basle

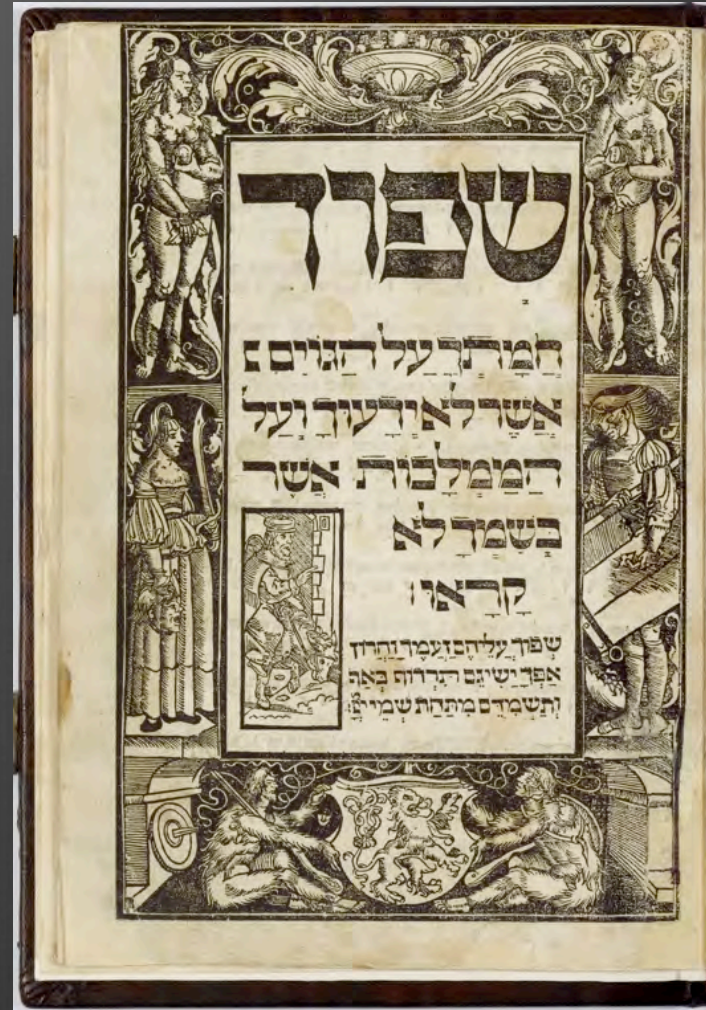
- ⦿ Sebastian Münster, Aruch (Aramaic Dictionary), Basle, 1527

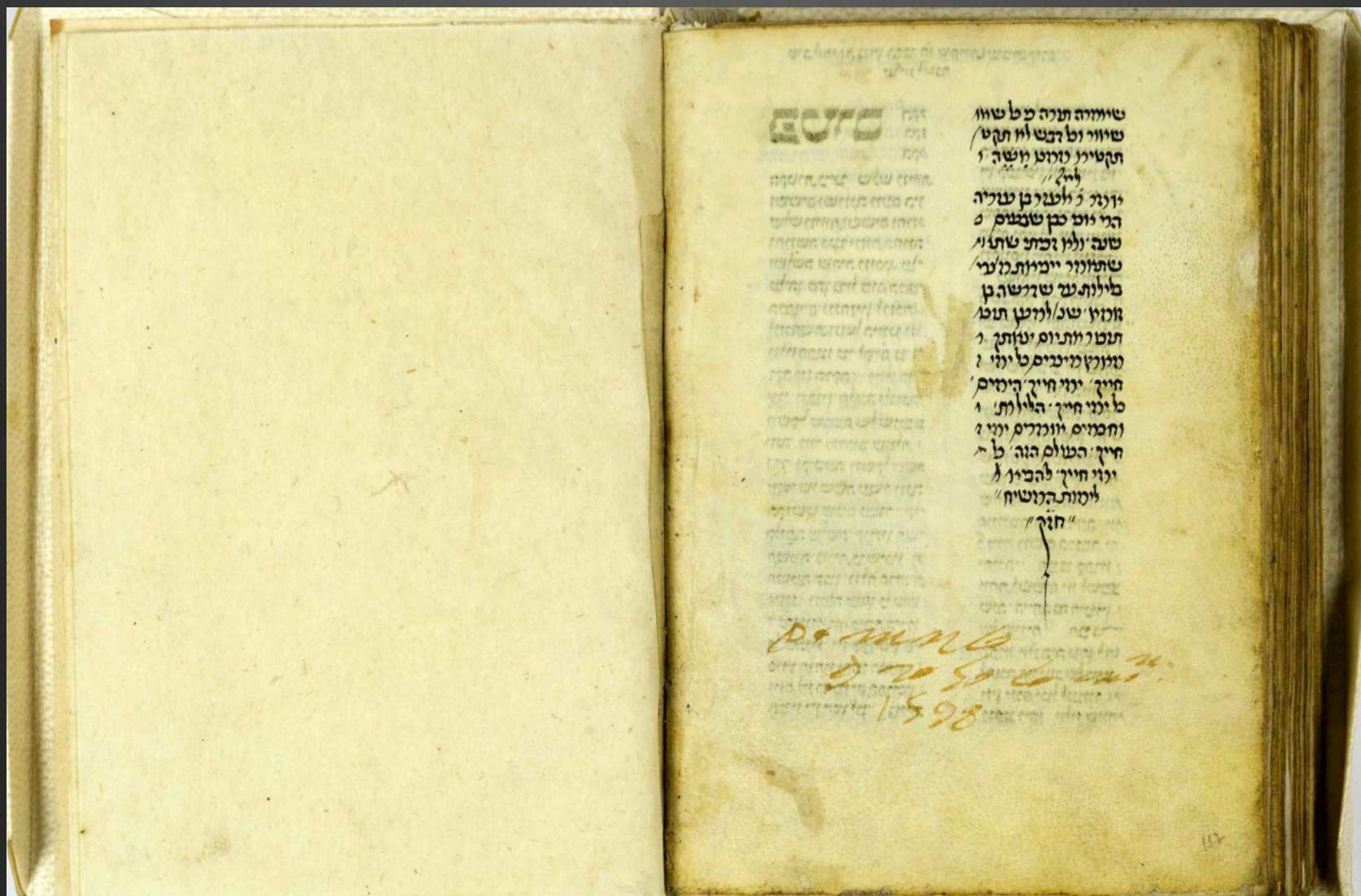

Sixteenth century: Prague

- ⦿ Haggadah, 1526

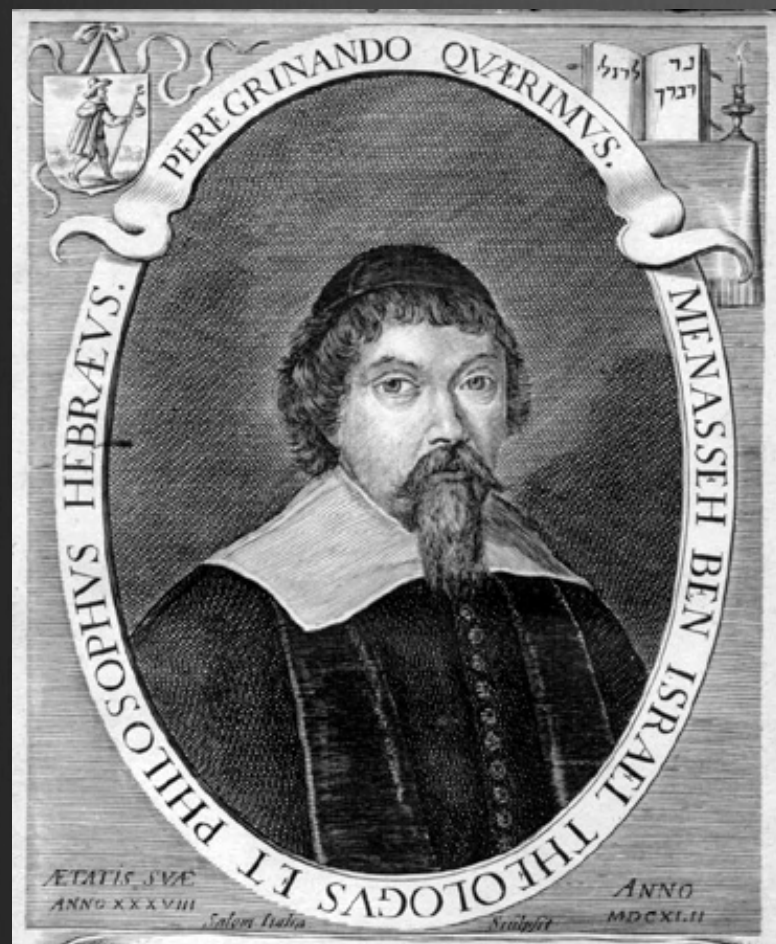
Daily prayer book according to the Ashkenazic rite, [Rhineland, ca. 1400]

Inquisition document relevant to the burning of the Talmud in Venice, 9 September 1553

2. Copia d'un capitolo, d'una lettera d'el Comissario d'el R^{mo}
car. Inquisitor da Roma de di .ix. Il presente mese de 7.mo
Hieri mi furono date le sue del primo del presente et dico, che
qua del canto nostro non si manca nella causa del Talmud
di procurar quello, che ricerca l'honor del s.^o Dio, et il bene,
et utile d'i ciechi giudej; et hoggi si sono bruscijati tutti li Tal-
mud delli hebrej ritrocati in Roma, et è stato un carro in
campo de fiore. et non si mancherà di fare un publico edito de
in venetia, et altrove si habbi da fare altro tanto.
Lunedi prossimo fu bruscijato il montalcino, et il perusino in
campo de fiore. Et el perusino si seppe piu heretico dopoi
de li. fu annunciata la morte, de non hauea mai fatto
prima, et nella stessa prigione la domenica sera essendoli alcu-
ni della compagnia della misericordia fece la cena del signore
con el montalcino, come seghiono fare li Lutherani, hauendo le
manette alle mani, per quanto mi è stato referto.

The first Hebrew book printed in Amsterdam, by a Jew, 1627

Ben Avigdor, Olam Katan, Warsaw 1901

חברת נ. וינה, תרס"א. — Wien, 1901. — Nr. 3.

עוֹלָם קָטָן

יוצא כר"י
שבוע בשבוע

עֵתוֹן מִצִּיר
לְבָנֵי הַנְּעוּרִים

OLAM
KATAN.

תנאי החתימה:	
באוסטריה-הונגריה:	
לשנה	15.50 קראנצן
לחצי שנה	7.75
לרבע שנה	3.90
ברוסיה:	
לשנה	6.- רוב
לחצי שנה	3.-
לרבע שנה	1.50
בשאר ארצות:	
באשקנז	18 מארק
באנגליה	12 שילינג
בשאר ארצות	17 פונט
בארץ ישראל	16

מוזר כל חברת 30 ק, 50 העל.
בעד חלוף האודריות 30 ק.
מוזר מודעות: בעד כל שורה קנה משש
50 העל, 30 קאס, בעד שמי שלם 22.50 קאס.
25 חבל.

המיל: הוצאת תושיה בנרשה. — העריכים: א. ל. בן-אביגדור וש. ל. גרדון.
כתבת: העולם הקטן.

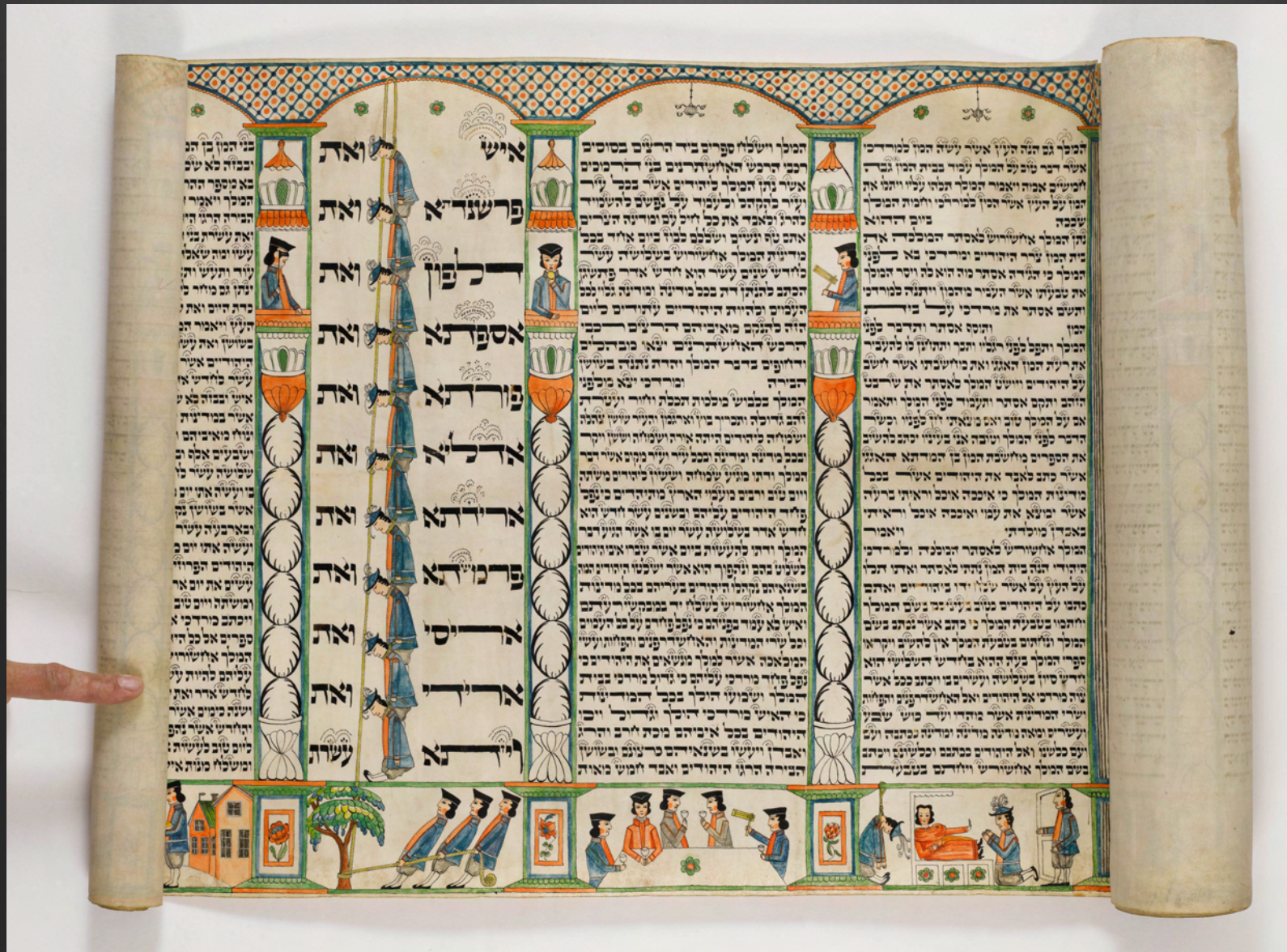
Книгоиздательство „ТУШИЯ”. Варшава.
Verlag „Tuschijah“, Warschau.

מחוז לארץ רוסיה אפשר לשלוח כסף עם התגבת:
Administration „Olam Katan“, Wien, IX., Lazarethgasse 1, Th. 12.

Hebrew manuscripts since Gutenberg

1. Sifre Torah, Megillot Esther.
2. Prayer books
3. Single-sheet manuscripts, ketubbot
4. Autographs, learned texts
5. Oriental manuscripts
6. Hassidic and Kabbalistic manuscripts
7. Eighteenth-century decorated manuscripts copied “be-otiyot Amsterdam”

1. Sifre Torah, Megillot Esther

1. Sifre Torah, Megillot Esther

1. Sifre Torah, Megillot Esther

2. Prayer Books

Siddur, copied by Tsuriel Proops, Dessau, 1764

3. Single-sheet Manuscripts, Ketubbot

3. Single-sheet Manuscripts, Ketubbot

4. Autographs, learned texts

Evronot, Germany, ca. 1670-1671

4. Autographs, learned texts

Juspa of Worms, *Sefer Likkutei Yosef*

Autograph, 17th century

ויהיה אחריו יבוקע זה אכור :
 כלהתחזק יאמר כוס הישין ויבך :
 וכן ינני יעלה ידיו ולא יבדק על הנטיה :
 כחות מסית כרסם טוה לעביר :
 האמץ לבטול מלות ושעם יחזק :

וישאו מניית אפיקרין אחר חזק :
 כותחלו הוא אמה עד אה נלמה :
 יעלה הקערה כדי לשאלו הקין ומקנה :

הקערה יחזיר ויהחל עבדים היינו במלכות :
 לא ייפקד עד מעינינו אים :
 קלמה אין כוס לע בלא ברכה אחרונה :
 יפול ידיו ועל נטוה זו יבדק עץ במנה :

קרצה עלונה יבצע וילרסה עם הפריסות יחד :
 כאלה מברך על שהדף כאתר :

צדיק אברך ברכה הוועמא ויכתיב אכילתו של כאתר :
 צוה פיו נאבא אל אחר :
 כוזה מחר יקענו במדות ויער :

עתה גם אבהמובין ומומן אבטלונן ואני :
 המנה הלואי עם המחר בזוכה :

קוזה נבר אקרה כלל לא יטובו ובלא בזכה :
 קוזה וכלה כפי רעון :
 רק אל יוכלו בלא החלונת :
 קוזה הבורה ולוזה יקח אפיקרין :
 ומוס כוס ולוזה יבדק עם אומן :
 קפח הפרח ויחזיק אפיקר בזונה :
 קוסף יין אבסו ברעו ומהמל או לו :
 קחד סיים כלל ויחר הלקו וילת על צוהו :

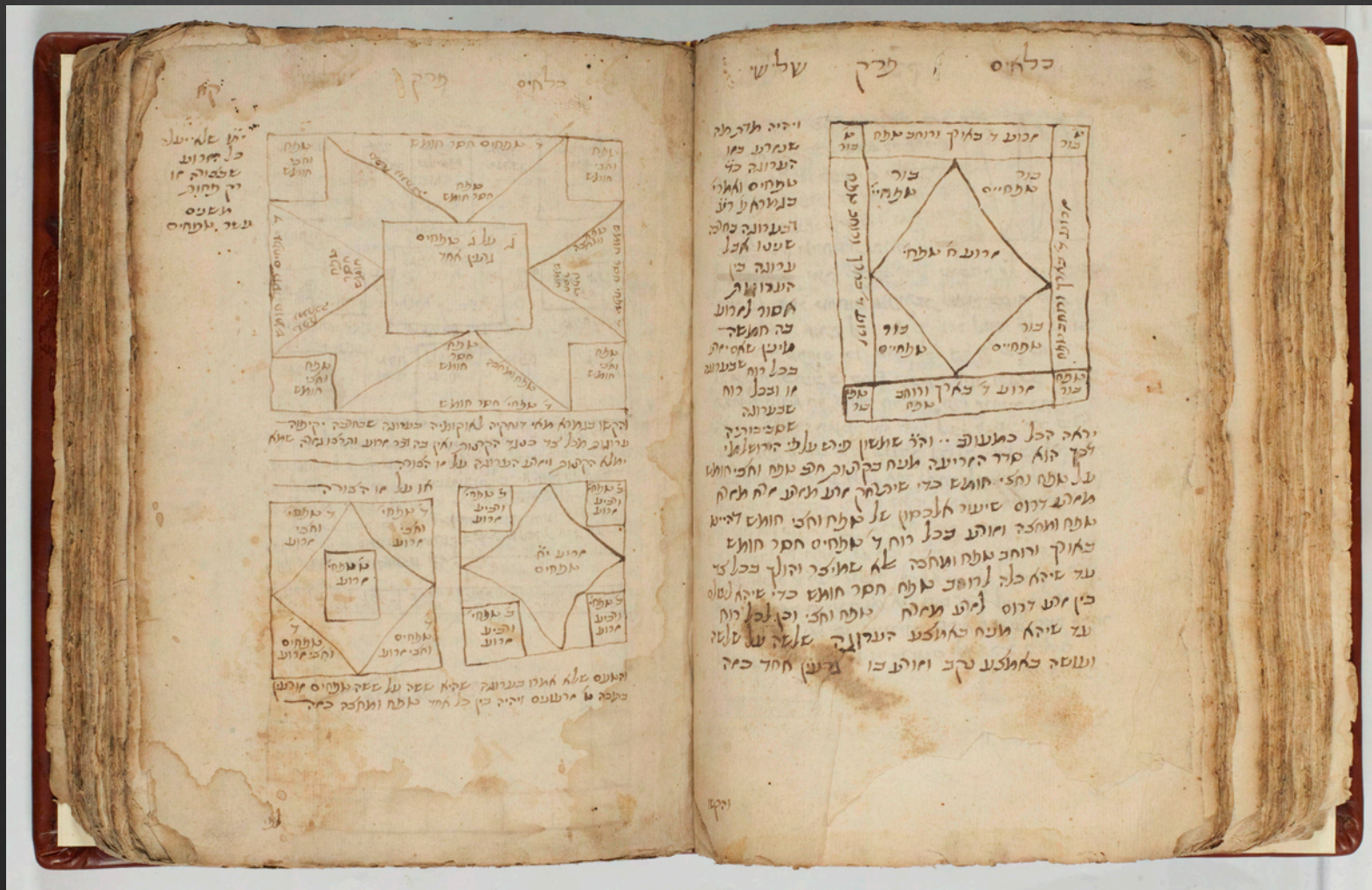
כחה לכתוב עניני די אכלא
אפיקרין בארעא
ר' יצחק בל ר' יוסף יחזיק ויכח כל
ר' יצחק ויהי ויפסח השנה הכז
השנה החדשה בארעא די ישראל
השנה החדשה בבית בני
החדש בנה

דברים ונדמה אצל לפי לכתוב בקרבן פסח וכי יאמר אויבם בנפס מה העבור היינו ודקא
 אים מן וילא יבדק האב אכלא או זה איך בשאר ימתי הסנה כל אב מחוייב ארליס חפן ויחזק
 ילדע דבר מהבורה ושלם חבל הא אחר יב חב אגוד אבא אין אמ אנו אלא פנו
 ונאר ונדבר ביומיהו ויחזיק ימונו אלא אין אחריו כי שחר פעמים אמ במנה יהוא
 אים הלונה יהוה חזק אפילו כל ימות השנה מה שאין פן פסח יהוא כלו אין או הפד כי פסח
 פעמים אוכלין עלו גם באמצע השנה וכן מזכיר ודקרו הוא כאשע ברוס הסעודות אוכלין ויקומו ויחד
 על פן אחרים במנה הוקח ובהתקן בסיפור יבא גם אפיקר אפסח ויחד כדי אצות יה גם בלא אלא
 אחר שלדק אמתה כל ג המבוסס אלא אויבם אלא אחר ג דברים אלא וזאתיה לא אלתת
 בכוחו ויתחיל דק בחם עונם לא מנה ומשנת ויתקן בסיפור גם על פסח מזכיר כול גם בעבור זה ג
 קודאין וזוהי אים עונן וירגלו כלו לפי לעונן עלן דברים עלן דיקא
 עים אחר אה אמתה במנה אפי להמלה יח על שמואל אפיקרין וזאתיה הובחונת גם בשלל אמתה בלחם
 בחם אל עשר המנה יהוא נאך ולפי וזוהי ביום ובעבר ביד כל אדם המלוא כי
 ועם אחר אה אמתה באמת עשאו לפי לפחות בלא יקרה וזוהי ביד קונה על חזקן יהוה כל אה
 שמתם ויחר אין סעודתנו ויחר בלא פסח זה על שמה כמו טויה שמה בפסח בחימות
 כי סעודתנו בלות כמו שחיתים בלות במלכות וכן אויבים כל רבין ויהי ויכולו זמן לכה קיסמא
 נאכל אלא אמתנו ולא אכל רבין ולא אכל שמונים ועמה נאכל אכל רבין הטהור ונימא
 וחדיו יאכלו
 טעם אחר אה אמתה כמה אמת עם המנה אפילו עני לביא אלא יאכל עד סופם וסמנו ג
 רבוחינו זה על אופן הפסח ויסב אמתה אה חמם אה אהרן אפוקין בסיסב ביהמה מרתה ועשר
 אפכותנו אשב בסיסב עכל אה עשר העט המזוהר על הפחמים אכן אחר כל רבין ויהי ויכולו
 ופירושן בהמלוג כמה אמת עשאו קיומם לחם הוא לל עמים כי אהרן אהרנים בלאו וועם
 הכלל בנת רובל עקבנו כי גם היו עמים רבים בארץ ישראל וישתק ייחיי עופם פירושן אל ויהי וישתק
 אז על קרבן פסח הוא בא בלות בכל אין עם הקרבן קרבן אלא חפ כל רבין או כנסות ויחזק
 וכל חסיד זה על פסח ייחיי עופם לא ייחיי ויעל אה שחיי או איעוה ביש על פסח אכלו להוכיח
 ויפסח אחר אנה הפאה בארעא דישראל ונוכח איעוה קרבן פסח גם אנה הבאה בתחזקן

5. Oriental Manuscripts

Solomon Adeni, *Meleket Schlomo*

Hebron, Autograph, before 1611

6. Hassidic and Kabbalistic Manuscripts Ungarisch-Brod, Moravia, by or for Samuel ha- Kohen, between 1673 and 1683

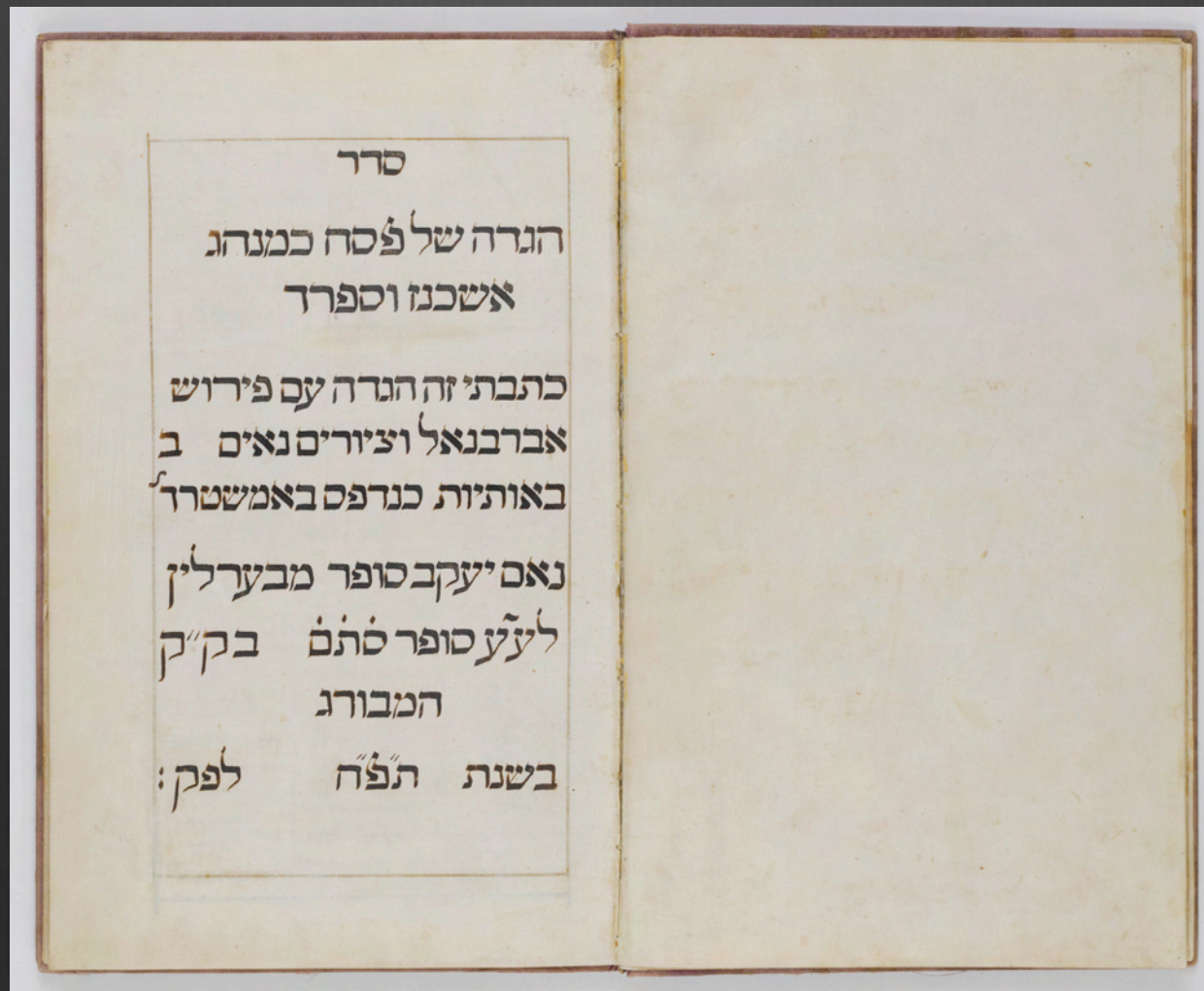

7. Manuscripts “With Amsterdam Letters”: Haggadah, Hamburg 1728, Bibliotheca Rosenthaliana

7. Manuscripts “With Amsterdam Letters”: Haggadah, Hamburg 1728, Bibliotheca Rosenthaliana

7. Manuscripts “With Amsterdam Letters”: Miniature Megillah, Philadelphia, Bryn Mawr College, [Aaron Schreiber Herlingen, ca. 1740]

והי ביום אח שורוש הוא אח שורוש הנלך נהגו ונתן כוש שבער עשרים ומאה מדרגה ביקום היום
כשבת הנלך אח שורוש על כס אמל כותו אשר בשושן הבירה בשנת שליש למלכו עשה משתה לכל שריו
ועבדיו ליל פרס ומדי הפרתמים ושרי המדינות לפניו בהראתו את עשר כבוד מלכותו זאת יקרה תפארת גדולתו
ומים רבים שמלים ומזאת יום ובכל זאת המלך האלה עשה הנלך לכל העם הנמצאים בשושן למגדול ועד
השן משתה שבעת ימים בחצר גנת בית המלך אשר כרפס ותכלת אחו בתכלי בוץ וארגמן על גלי כסף
זבנודי שיש מטות זהב וכסף על רצפת בהט ושש וזרד וסחרת והשקות בכלי זהב כוללים מכלים שונים גיין
בולכות רב בית המלך והשתה כרת אין אנס כיון יסד המלך על כל רב ביתו לעשות כרצון איש ואיש גם
ישתי המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות אשר למלך אח שורוש ביום השביעי כסוב לב המלך בין
אמר למה וכן בזאת הרבונא בגתא ואבגתא ותר וכרפס ישבעת הסריסים המשרתים את פני המלך אח שורוש
לחב יא את ושתי המלכה לפני המלך בכתר מלכות להראות העומים והשרים את יפיה כי טובת מראדה היא
ותמאן המלכה ושתי לבא בדבר המלך אשר ביד הסריסים ניקצף המלך מאד וחכתו בגנה בו ויאמר המלך
לחכמים יודעו העתים פיהן דבר המלך לפני כל ירעה רת ודין והקרב אליו כרשנא שתר אדמתא תרשיש נגוס
מורסנא ממוכן שבעת שרי פרס ומדי רואי פני המלך הישנים ראשנה במלכות כדת מה לעשות במלכו
ישתי על אשר לא עשתה את מאמר המלך אח שורוש ביד הסריסים ויאמר מומכן לפני המלך והשרים לא
על המלך לבדו עותה ושתי המלכה כיעל כל השרים ועל כל העמים אשר בכל מדינות המלך אח שורוש כי
יצא דבר המלכה על כל הנשים להכנות בעליהן כעוניהן באמר המלך אח שורוש אמר להביא את ושתי המלכה
לפני ולא באה והיום הזה תאמרני שרות פרס ומדי אשר שמעו את דבר המלכה לכל שרי המלך וכדי
בזיון וקצף אס על המלך טוב יצא דבר מלכות מלפניו ויכתב ברת פרס ומדי ולא יעבור אשר
לא תבאו ושתי לפני המלך אח שורוש ומלכותה ותן המלך לדעוהה הטובה ממנה ונשמע
פתגם המלך אשר יעשה בכל מלכותו כדברה היא וכל הנשים ותנו יקר לב ער ידן
למגדול ועד קטן וייטב הדבר בעיני המלך והשרים ויעש המלך כדבר ממוכן
וישלח ספרים אל כל מדינות המלך אל מדינה ומדינה ככתבה ואל עמועם כל שונו
להיות כל איש שורר בביתו ומלדבר כל שוון עמו אמל הדברים האלה כשך המת
המלך אח שורוש זכר את ושתי ואת אשר עשתה ואת אשר נבהר עליה ויאמר
בעיני המלך משרתו יבק שולמלך נערות בתולת טובות מראה ויפקד המלך פקידים
בכל מדינות מלכותו ויקבצו את כל נערה בתולה טובת מראה אל שושן הבירה
אל בית הנשים אל יד הגאסריס המלך שמר הנשים ונתון תמקיהן והנערה אשר
תיטב בעיני המלך תמלך תחת ושתי וייטב הדבר בעיני המלך ויעש כן איש
יהודי היה בשושן הבירה ושמו מנדסו בני יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני אשר הגלה
מירושלים עם הגלה אשר הגלתה עם יכניה מלך יהודה אשר הגלה נבוכדנצר מלך בבל ויהי
מן את הדסה היא אסתר בת דרוםי אין לה אב ואם והנערה יפת תאר וטובה מראה ובמנות אביה ואמה
גלה מן בית המלך ויהי כהן מעדד המלך ונתן ובהקבץ נערות רבות אל שושן הבירה אל יד הגי
ותלקה אסתר אל בית המלך אל יד הגי שמר הנשים ות יטב הנערה בעיניו ותשא אסתר לפניו ויבהל את
המלך ויאמר מנדסו בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני אשר הגלה מירושלים עם הגלה אשר הגלתה עם יכניה מלך יהודה אשר הגלה נבוכדנצר מלך בבל ויהי

7. Manuscripts “With Amsterdam Letters”: Micrography, by Aaron Schreiber Herlingen, Vienna 1751

7. Manuscripts “With Amsterdam Letters”: Micrography, by Aaron Schreiber Herlingen, Vienna 1751

7. Manuscripts “With Amsterdam Letters”: Micrography, by Aaron Schreiber Herlingen, Vienna 1751

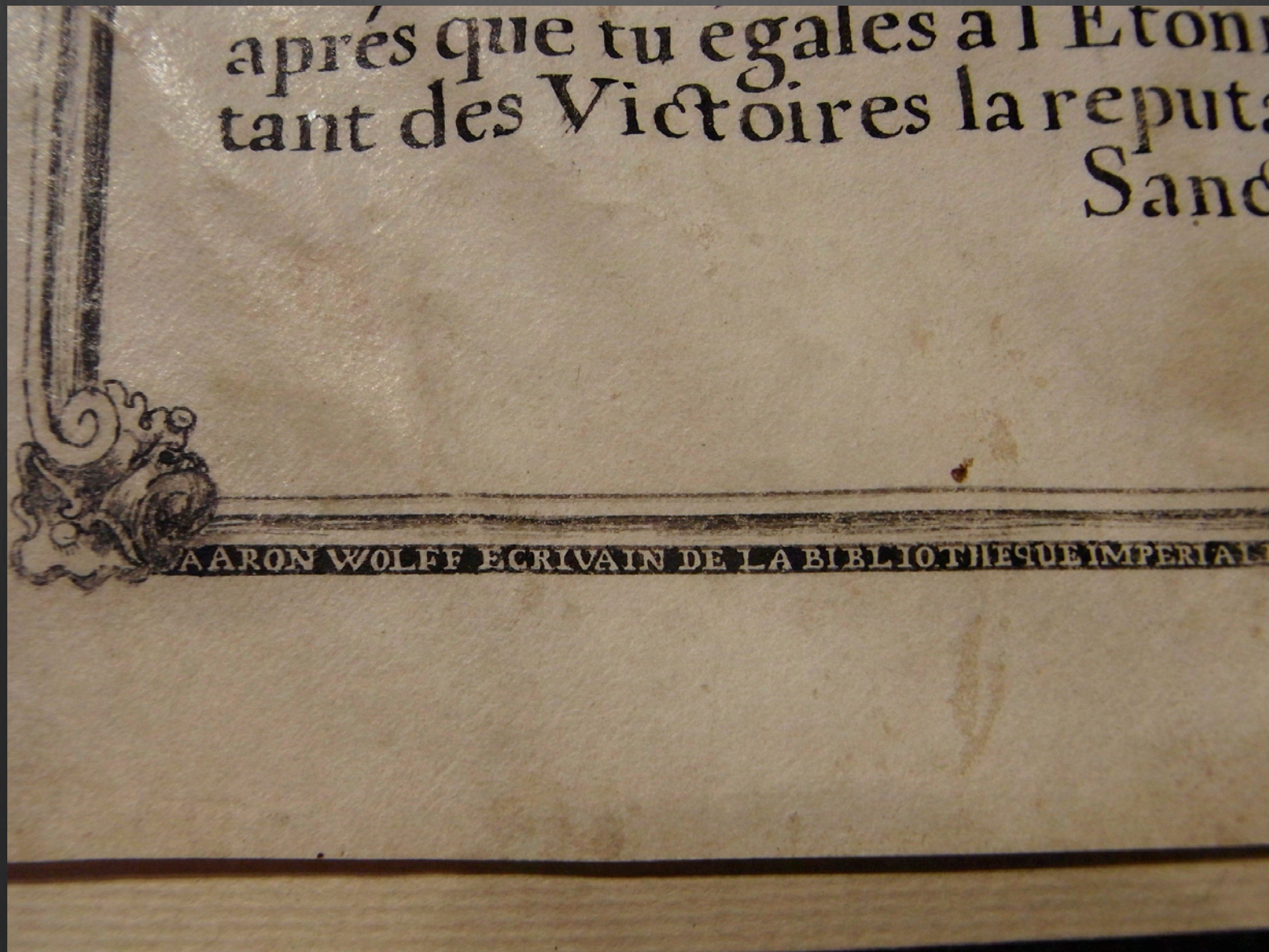

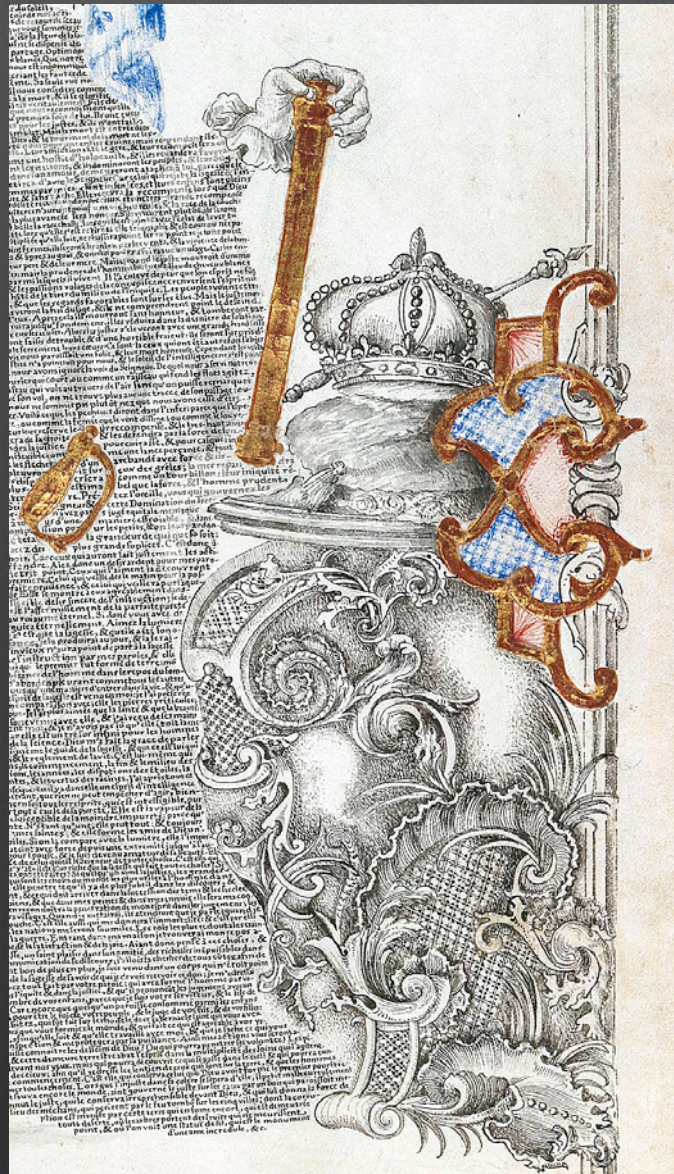
New Acquisition Braginsky Collection

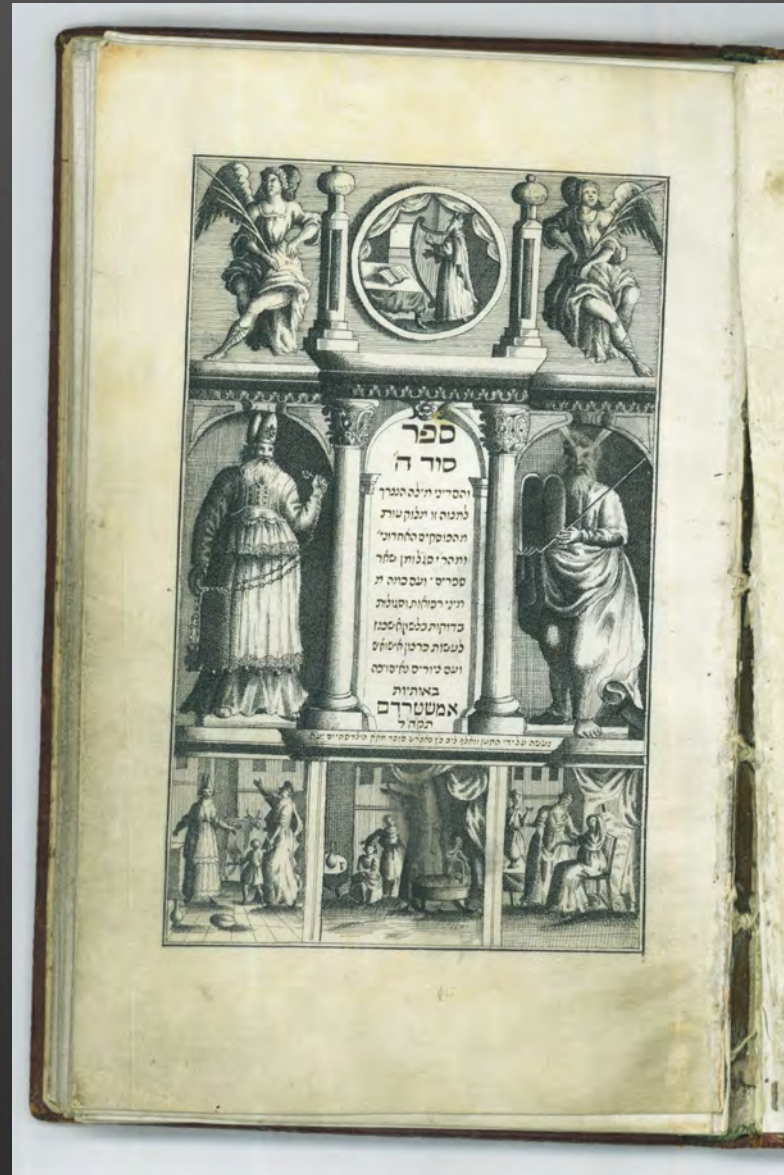
New Acquisition Braginsky Collection

New Acquisition Braginsky Collection

7. Manuscripts “With Amsterdam Letters”: Circumcision book, 1745, Wolf Leib Katz Poppers, Hebrew Union College, Klau Library, Cincinnati

7. Manuscripts “With Amsterdam Letters”: Circumcision book, 1745, Wolf Leib Katz Poppers, Hebrew Union College, Klau Library, Cincinnati

7. Manuscripts "With Amsterdam Letters": Vienna, 1746, Niedersächsische Landesbibliothek, Hannover

Jewish Book History

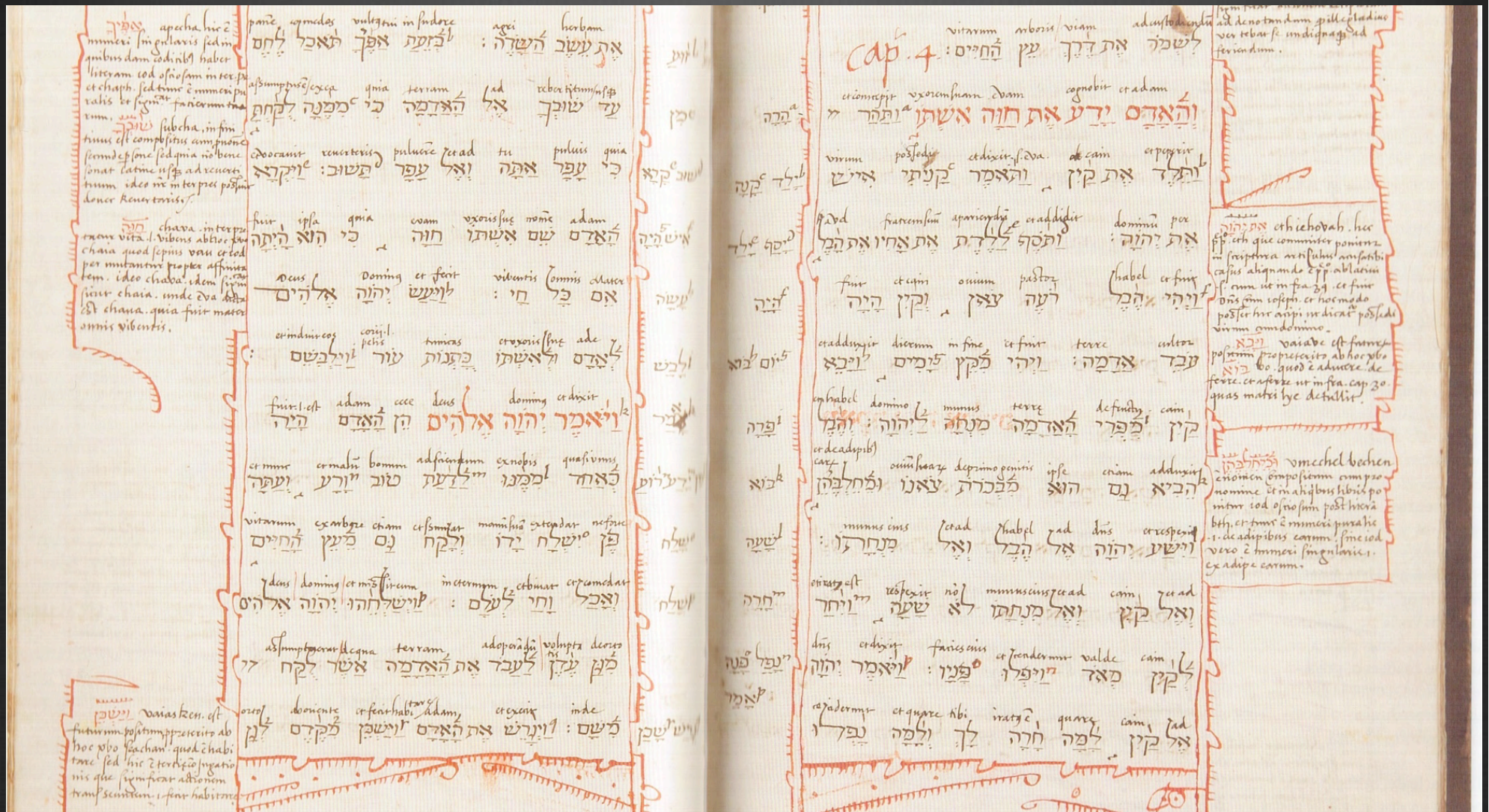
- ⦿ Hebrew Books or Jewish Books?
- ⦿ Authorship
- ⦿ Editors
- ⦿ Censorship, Internal and External
- ⦿ Transmission of Texts
- ⦿ Reading Behavior and Reception
- ⦿ Distribution of Printed Books and Manuscripts
- ⦿ Libraries and Collecting
- ⦿ Paratext: the fringe of the printed text which, in reality, controls the whole reading (LeJeune)

Complicating Fact(or)s

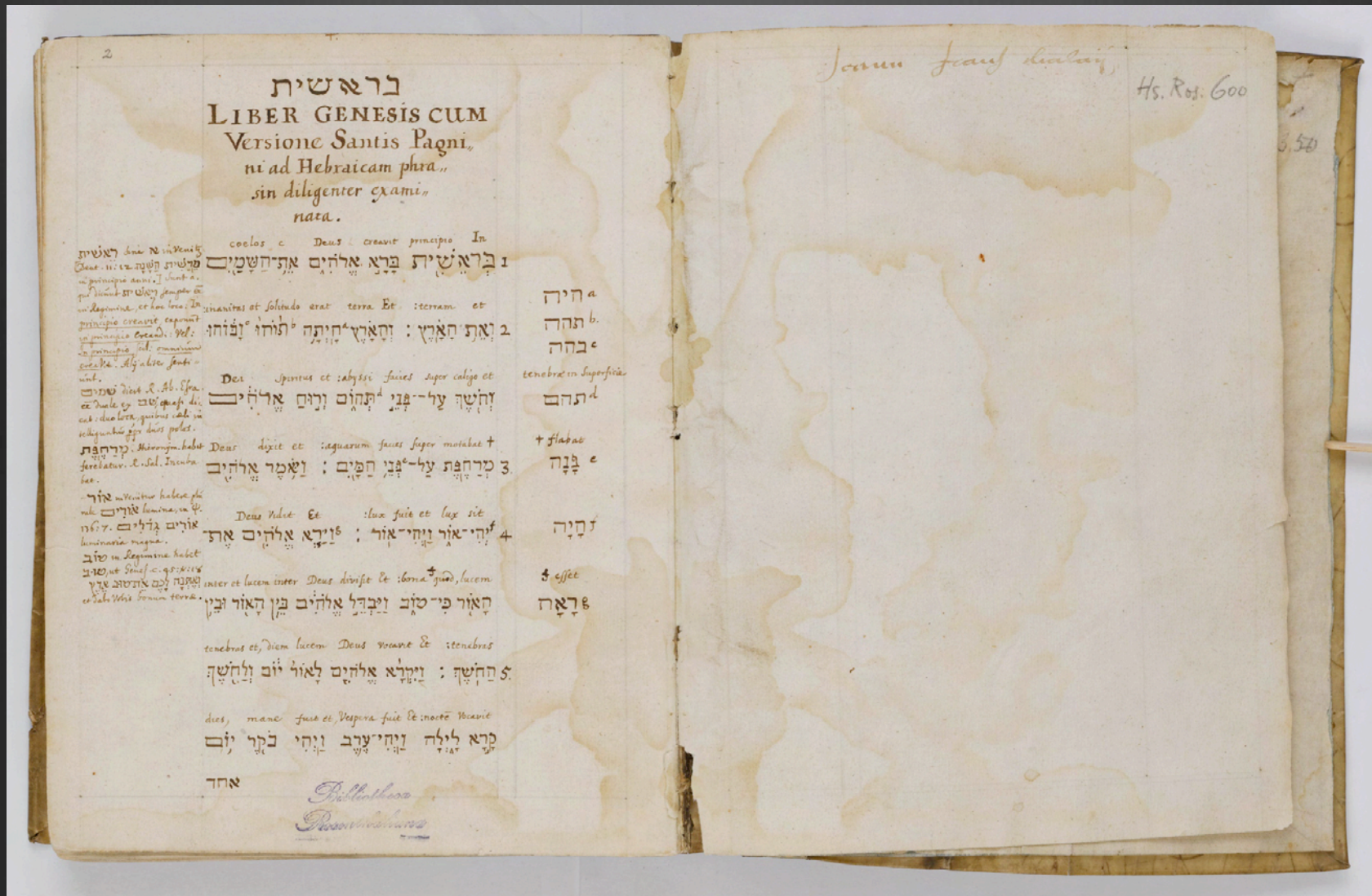
- ⊗ Different Scripts: Hebrew, Arabic, Latin
- ⊗ Combination of Different Scripts
- ⊗ Different Languages: Spanish, Judeo-Spanish, Arabic, Judeo-Arabic, Persian, Judeo-Persian, Italian, Judeo-Italian, German and Slavic, Yiddish, Latin
- ⊗ Combination of Different Languages (2 slides)

Latin and Hebrew Script 1: Handwritten Copy for the Complutensian Polyglot, Alcalá 1514–17

Latin and Hebrew Script 2: Handwritten Copy of a Printed Edition of the Hebrew Book of Genesis with Interlinear Latin translation by Santes Pagninus

Complicating Fact(or)s

- ⊗ Different Scripts: Hebrew, Arabic, Latin
- ⊗ Combination of Different Scripts
- ⊗ Different Languages: Spanish, Judeo-Spanish, Arabic, Judeo-Arabic, Persian, Judeo-Persian, Italian, Judeo-Italian, German and Slavic, Yiddish, Latin (slide)
- ⊗ Combination of Different Languages
- ⊗ Different Media, Printed and Handwritten
- ⊗ Combination of Different Media, Printed and Handwritten (slide)

Siddur, Copied by Arjeh ben Judah Leib Trebitsch, Vienna 1712 (JTS Library, New York)

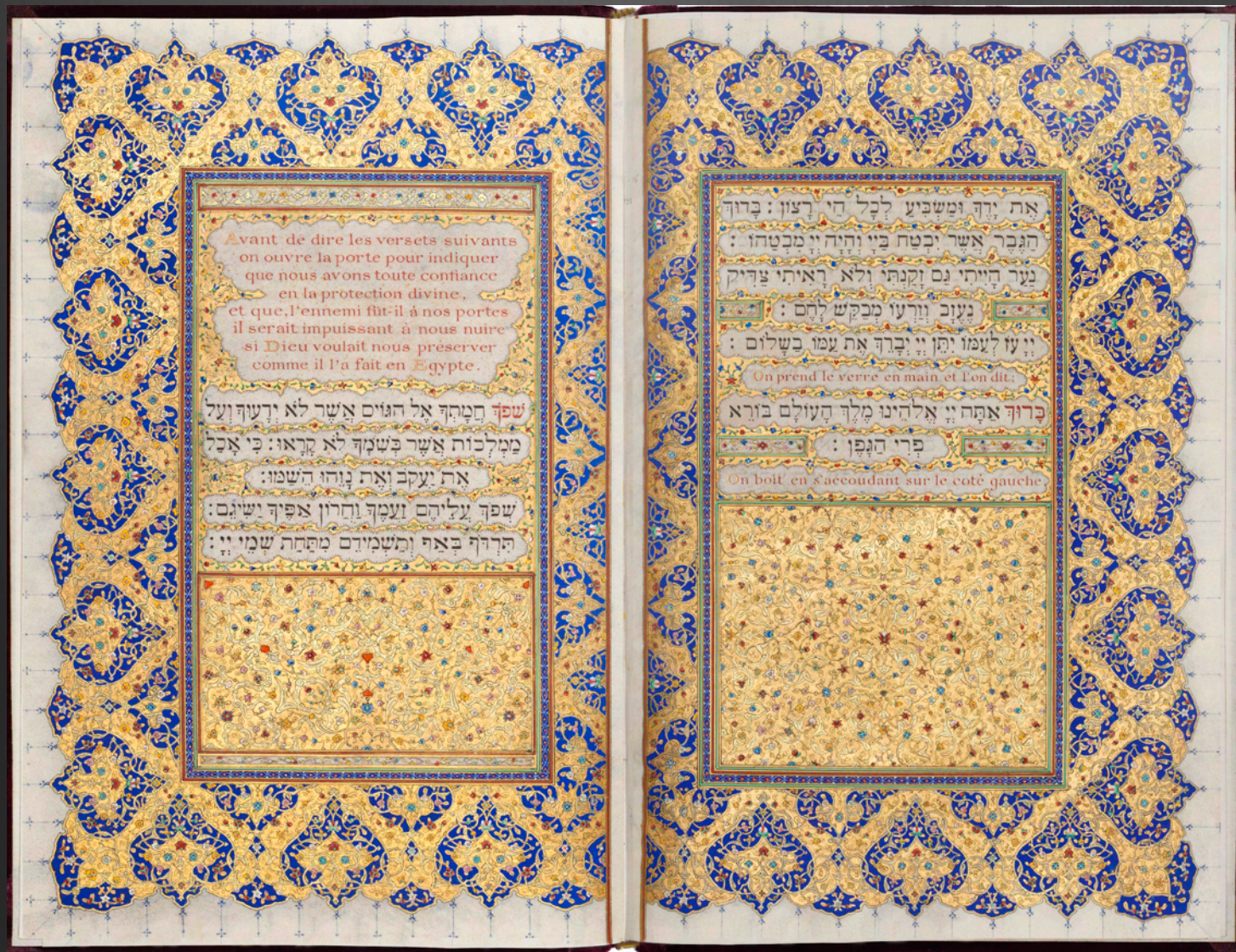
Complicating Fact(or)s

- ⦿ Different Scripts: Hebrew, Arabic, Latin
- ⦿ Combination of Different Scripts
- ⦿ Different Languages: Spanish, Judeo-Spanish, Arabic, Judeo-Arabic, Persian, Judeo-Persian, Italian, Judeo-Italian, German and Slavic, Yiddish, Latin (slide)
- ⦿ Combination of Different Languages
- ⦿ Different Media, Printed and Handwritten
- ⦿ Combination of Different Media, Printed and Handwritten
- ⦿ Geographical Variation
- ⦿ Chronology and Availability of Sources (5 slides)

Charlotte Rothschild, Frankfurt 1842

Victor Bouton Haggadah, Paris ca. 1870

Illuminated Page from a Quran by Ahmet Karahisari (1468 – Istanbul 1556)

Victor Bouton Haggadah, Paris ca. 1870

Victor Bouton Haggadah, Paris ca. 1870

There is no history of Hebrew printed books

- ⦿ The earliest Hebrew printed books are the result of a conscious decision by the first printers to print a particular text, for commercial, religious, or other reasons and not to copy it manually
- ⦿ Printers of Hebrew books were in constant need of manuscripts to print from
- ⦿ Printers stressed the importance of “critical” editions, based on “reliable” manuscripts
- ⦿ Printers are known to have been collectors of Hebrew manuscripts

There is no history of Hebrew manuscripts after the invention of printing

- ⊗ The clearest point in case are the manuscripts of the eighteenth century copied “Be-otiyot Amsterdam”
- ⊗ Many books, and also ketubbot and megillot, combine the two techniques, even the first books from the eighteenth-century school
- ⊗ Certain objects exist in manuscript and printed versions

*It is impossible to understand Hebrew printed books
without understanding the contemporary Hebrew
manuscript tradition*

- ⦿ It always takes a conscious decision of a printer to publish a book from a manuscript
- ⦿ Social circumstances, such as poverty, have often forced Jewish READERS to copy printed books manually
- ⦿ Points in case: Oriental countries, Southern German Genizot
- ⦿ On a different note: printers need letters!

*It is impossible to understand Hebrew manuscripts
after the invention of printing without
understanding Hebrew printing*

- ⊗ Most obvious points in case:
  - ⊗ Hebrew incunabula
  - ⊗ Eighteenth-century Hebrew manuscripts “be-otiyot Amsterdam”
  - ⊗ Ketubbot and megillot with printed borders
- ⊗ On a different sociological level:
  - ⊗ Ashkenazic Hebrew scribes of eighteenth century copied Sephardic script
  - ⊗ Ashkenazic script of eighteenth and nineteenth centuries has become more Sephardic

*It is impossible to understand Hebrew printed books
without understanding Jewish books printed in
scripts other than Hebrew*

- ⦿ Jews in various places, such as Amsterdam, have printed not only in Hebrew, but also in other languages, notably Spanish.
- ⦿ Christian Humanists have always combined Latin and Hebrew
- ⦿ The decision to publish in a particular language, in a particular script, or even to publish bi-lingual editions, is the result of a conscious decision of author, publisher, or group of intellectuals

It is impossible to understand Hebrew manuscripts after the invention of printing without understanding Jewish manuscript books since the invention of printing in scripts other than Hebrew

- ⊗ Re eighteenth-century school: there are comparisons possible, e.g. with ‘Stammbücher’ and handwritten Latin monastery prayer books in the Germanic Lands
- ⊗ The adoption of the fashion by the elites seems a unique phenomenon and adds, a.o., to our understanding of social stratification within the Jewish communities
- ⊗ Single-sheet manuscripts are not a uniquely Jewish phenomenon
- ⊗ The non-Jewish appreciation of calligraphy is highly relevant

Local histories of Hebrew books are relevant only if they take into consideration the non-Jewish locale

- 🎬 Venice and other cities: many printers were non-Jews with a variety of motives to print Hebrew
- 🎬 In some places, e.g. Constantinople, Jews printed much earlier than non-Jews
- 🎬 Amsterdam and other places: Christian scholars were actively involved in the production of Hebrew printed books
- 🎬 Christian Hebraism produced numerous important Hebrew editions, think Basle, Geneva, Paris, Antwerp, etc.

All preceding statements could and should have included the adjective “illustrated”

- ⊗ Systematic research on illustrations in Jewish printed books is wanting, with few exceptions: Bibles, Haggadot, Jud Süß, maybe Sifre Minhagim, certain Yiddish genres
- ⊗ Research on decoration in Jewish printed books is rare
- ⊗ There is no survey of decorated post-medieval Hebrew manuscripts A comprehensive survey of decorated megillot is wanting
- ⊗ Shalom Sabar’s work on ketubbot can serve as a more or less comprehensive survey

Abraham Pharar, 1627

Pharar

*5387
mi
1627*

NO SE LEVANTO EN ISRAEL

DECLARACÃO
DAS 613. ENCOMENDANÇAS
de nossa Sancta Ley, conforme à Exposição
de nossos Sabios, muy neçessaria
ao Iudefmo.

COM A TABOADA DELLAS, SEGUN-
do as Parafioth, e no fim estão annexas as distincions das
penas, em que encorrem os transgressores,
e outras curiosidades.

Impresso em Amsterdam, em casa de Paulus Aertsen de Ravestejn.

Por industria, e despeza, de Abraham Pharar,
Judeu do desterro de Portugal.

Anno da criação do Mundo
5387.

A SV SEMEIANÇA.

COMO MOSEH, MAS PROPHETA

NVLVO IN

Las
EXCELENCIAS
DE LOS HEBREOS.

Por el Doctor
YSHAC CARDOSO.

Impreso en AMSTERDAM en casa de
DAVID DE CASTRO TARTAS.

El Año de 1679.

El
no
er-
los
de
en
u-
la
as
as
o
r-
y
el

Psal.

Daniel Levi de Barrios, 1683

ΣΤΕΦΑΝΟΣ
ΠΕΡΙ ΠΟΛΕΩΝ
STEPHANUS
DE
URBIBUS
QUEM PRIMUS
THOMAS DE PINEDO
LUSITANUS

*Latini jure donat, & Observationibus Scritis Perierum Linguarum, ut præcipue
Hebraica, Florentia, Graeca & Latina detulit illustrat.*

*Hic additæ sunt ejusdem STEPHANI FRAGMENTUM COLLATIONES
JACOBI GROBOVII cum codice Perusino.*

*Una cum geminis Rerum & Verborum Indices ad STEPHANUM &
THOMAM de PINEDO Observationes.*

הטובים מכל בחרתי

A SINGULIS OPTIMA.

AMSTELODAMI,
Typis JACOBI de JONGE.
MDC LXXXIII.

Triumpho del Gobierno Popular,
T de la Antiguiedad Holandesa.

Dedicado en el Año de 5443 / 1683.

DANIEL LEVI DE BARRIOS.

A los muy Ilustres Señores Parnasim, y Gabay
del Kahal Kados Amstelodamo,

Ishac Belmonte. Jacob Abendana de Brito.
Iacob de Pinto. Ishac Levi Ximenes.
Abraham Gutierrez. Mordechay Franco. mendoza
Iosseph Mocata.

De la Ley los Hebreos son las Flores,
abejas los Maestros, que en las Hojas
se sustentan por sus Mantenedores.

M. M. M.
M. M. M.

Torah and Haftarot, 1691

Amsterdam Ketubbah

Montalto
Megillah,
Amsterdam
1686, NYPL

Marriage poem,
Otot ha-ahavah,
Amsterdam 1748

Jewish books should always be studied as instruments for the transmission of knowledge

- ⊗ Understanding the history of the Jewish book as a social history of knowledge has enormous potential; this is implied, almost, by the Jewish preoccupation with knowledge

In sum

- ⦿ Hebrew manuscripts after print are equally important as printed books, and not just quantitatively
- ⦿ Only an integration of the various histories of Jewish books leads to a complete view
- ⦿ The goal should be an understanding of the transmission of Jewish knowledge or information through its various media
- ⦿ An understanding of the choice of medium(a), of language(s) and of script(s) by a particular author, group of authors or even a particular group of intellectuals provides vital insight into the transmission of Jewish knowledge or information

Enjoy

